

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kültür”

TEPAV | EPRI – AB Çalışma Grubu | 13 Mayıs 2006

Türkiye Ekonomi
Politikaları Araştırma
Vakfı

Bu politika notu,
TEPAV | EPRI,
AB Çalışma Grubu
Koordinatörü Derya
Sevinç'in başkanlığında,
araştırmacılar Zeynep
Songülen ve Ömer
Fazlıoğlu tarafından
hazırlanmıştır. Soru ve
görüşleriniz için
omer.fazlioglu@epri.org.tr
adresine e-posta
gönderebilirsiniz.

Teşekkürler
Emre Deliveli
Asuman Erdem
İpek Aydın

Yönetici Özeti:

İçerisinde bulunduğumuz AB müzakere süreci, Türk eğitim sektörü için sadece üstlenilmesi gereken ilgili müktesebat olmaktan öte; Türkiye'nin iktisadi dönüşümünü sürdürülebilir kılmak için önemli riskler ve fırsatlar barındıran bir süreçtir. Türkiye'nin sahip olduğu demografik dinamikler ve potansiyel, AB müzakere süreciyle beraber Türk eğitim sektörünün verimliliğinin ve etkinliğinin artırılmasıyla ekonomik büyümeye olumlu olarak yansiyabilecektir.

AB müzakere sürecinde; Türkiye, öncelikle eğitim ve kültür başlığıyla ilgili müktesebatı bir an önce üstlenmeli ve mümkün olan en etkin şekilde uygulamaya koymalıdır. Türkiye'nin eğitim alanında bu denli proaktif davranması gerektiğini düşünmemizin üç ana sebebi bulunmaktadır:

a. Türkiye, ekonomi literatürde “demografik geçiş” olarak adlandırılan ve iktisadi dönüşümü tetikleyebilecek önemli bir demografik trend yakalamıştır. Bu demografik dinamiklerin iktisadi dönüşüme olumlu yansiyabilmesi için işgücünün eğitim seviyesinin artırılması gerekmektedir.

b. Türk özel sektörünün özellikle Gümrük Birliği sonrası dönemde dünya ekonomisine hızla entegre olmasıyla beraber işgücü piyasalarında hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bahsedilen dönüşüm AB müzakere sürecinde büyük oranda bir “yaratıcı yıkım”¹ süreci haline gelecektir. Bu yaratıcı yıkım süreci, Türk eğitim sektörü için iki öncelik doğuracaktır:

i) Bu süreçte Türkiye'nin sanayi yapısında köklü değişiklikler yaşanacak ve işgücünün mevcut bilgi ve becerilerinin sanayi yapısında yaşanacak değişime paralel bir şekilde yenilenmesi gerekecektir. Bu noktada, ihtiyaç duyulan yeni bilgi ve becerilere yönelik bir eğitim politikası gündemi ortaya konulmalıdır.

ii) Yaratıcı yıkım sürecinde; hâlihazırda büyük ölçüde istihdam sağlayan tarım-tekstil gibi emek yoğun sektörlerden diğer yükselen sektörlerle geçiş yaşanacaktır. Rekabet gücünün azalmaya yüz tuttuğu emek yoğun sektörlerden, diğer yükselen sektörlerle doğru yaşanacak olan işgücü kaymasının işsizler ordusu yaratmaması için bu insanların becerilerini yeni şartlar doğrultusunda geliştirilmesini sağlayacak bir eğitim politikasına ihtiyaç duyulacaktır.

c. İmalat sanayinde önemli girdi maliyeti kalemlerinden biri olan işgücü maliyeti Türkiye'de, Asya Pasifik'in yükselen ekonomilerine kıyasla yüksektir. Gelineen noktada; işgücü maliyetlerini düşürmek çok da mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla, Türk imalat sanayinin rekabetçiliğini koruyabilmesi için işgücünün eğitim oranı yükseltılarak işgücü kalitesi ve verimliliği artırılmalıdır.

¹ Ekonomik literatürde “yaratıcı yıkım” teorisi için bkz. Schumpeter, 1975.

Yukarıda üç ana başlıkta belirtilen sebeplerden dolayı Türkiye, eğitim alanında ilgili AB müktesebatını üstlenmekle ve uygulamakla yetinmeyerek kendisi için “Brüksel Artı”² programı ortaya koymalıdır.

AB Sürecinde Türkiye için Öncelikli Politika Alanı: Eğitim Sektörü

TEPAV – AB Çalışma Grubu | 13 Mayıs 2006

AB İle Müzakerelere Başlarken: Eğitim Sektöründe AB’ye Uyum

Avrupa Birliği Eğitim ve Kùltür başlığı bağlayıcı hukuki düzenlemelere tabi olmayan ve Topluluk işbirliği programları ile yürütölen bir alandır. Mesleki eğitim konusunda Roma Antlaşması’nda hukuki temeller bulunmasına rağmen eğitim konusunda herhangi bir düzenleme söz konusu olmamıştır. Buna karşılık doğrudan bağlayıcı olmayan metinler doğrultusunda ve siyasi işbirliği çabalarıyla Topluluk üye ölkelerine açık programlar oluşturulmuştur. Eğitim alanının AB’de hukuki olarak tanınması Maastricht Antlaşması ile mümkün olmuştur. Maastricht Antlaşması’nın ardından 1999 yılında başlatılan Bolonya Süreci ve 2000 yılında yayınlanan Lizbon Stratejisi eğitim alanının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Üye devletlerin ortak faaliyetleri yoluyla AB kendisine işbirliği hedefleri belirlemiştir. Bu alanlar; eğitim kalitesinin sürekli olarak iyileştirilmesi, gençler, öğrenciler, öğretmenler ve her seviyedeki okullar arasında işbirliğinin ve değişimin artırılması, ulusal eğitim sisteminde Avrupa boyutunun geliştirilerek diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı tanınması, uzaktan eğitimin geliştirilmesi, mesleki eğitim ve yaşam boyu eğitimin teşvik edilmesi ve kalitesinin artırılmasıdır. Bu noktada, mesleki yeterlilik ve standartlarının geliştirilmesi konularında somut adımlar atılması gerekmektedir.

Farklı ulusal sistemlerin lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç dereceye dayanan ortak bir çerçeve benimsemeleri ve böylelikle Avrupa’da daha şeffaf bir eğitim sistemi oluşturulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede AB, yükseköğretimdeki karşılaştırmalı nitelikleri ve uyumu teşvik etmenin yanı sıra 2010 yılı itibariyle Bolonya Süreci aracılığıyla bir **Avrupa Yükseköğretim Alanı** kurulması konusunda uzlaşya varmıştır.

2000 yılında açıklanan Lizbon Stratejisi’nin temel amacı Avrupa’yı 2010 yılında dinamik ve bilgiye dayanan rekabetçi bir ekonomi haline getirmektir. Bu temel hedef doğrultusunda AB eğitim, mesleki eğitim ve yaşam boyu eğitim alanlarında tüm vatandaşların erişebileceği eğitim olanakları oluşturmak üzere **“Eğitim ve Öğretim 2010”**³ perspektifini ortaya koymuştur.

Bu çerçevede AB’nin genel eğitim, mesleki eğitim, yaşam boyu eğitim, yükseköğretim ve hizmet içi eğitim gibi alanlarda geliştirdiği pek çok program bulunmaktadır.

Türkiye’nin AB müzakere sürecinde Eğitim ve Kùltür başlığına ilişkin yükümlölükleri; Katılım Ortaklığı Belgesi, 2005 yılı İlerleme Raporu ve iki turlu tarama toplantılarında ortaya çıkan gündem kapsamında ele alınmaktadır.

² “Brüksel Artı”; Türk eğitim sektöründe AB sürecinde yaşanacak olan reform sürecinin sadece bir müktesebat uyumu algısına indirgemek yerine iktisadi dönüşümün olmazsa olmazlarından biri olarak ele alması gereğini ifade eder.

³ Daha fazla bilgi için bkz. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_en.html a

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kùltür”

Bugün gelinen noktada, Türkiye'nin eğitim ve kültür başlığında yasal yükümlülüklerini hayata geçirmek konusunda fazla zorlanmayacağını göstermektedir. Gerek Lizbon gündeminde gerekse Bolonya sürecinde, AB'nin belirlemiş olduğu genel politika ve stratejiler Türkiye tarafından benimsenmiş durumdadır. Eğitim ve Kùltür başlığında gerçekleştirilen tarama süreci Türkiye'nin bu başlıkla ilgili son dönemde birçok alanda AB politikalarına yaklaşmak üzere adım atmış olduğunu göstermektedir. Topluluk programlarına katılım ve katılımda etkinliği attırma konularında ise yoğun bir çaba içerisinde bulunmaktadır.

Ancak, Türkiye ve Avrupa'daki demografik eğilimler arasında yapısal farklılıkların olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye, nüfus yapısındaki değişikliklerin büyük fırsatlar sunduğu bir dönemden geçmektedir. Demografik geçişin ekonomik büyümeyi tetiklemesi için gerekli olan diğer koşullar incelendiğinde, eğitim seviyesi (nicel) ve kalitesinin (nitel) potansiyel büyüme potansiyelini kayda değer oranda artırmakta olduğu gör÷lmektedir.

Bu bakış açısıyla yazılan bu politika notu kapsamında öncelikle; Türkiye'nin eşiğinde bulunduğu demografik fırsat penceresinin önemine teorik arka plan dâhilinde edinilen bulgularla değinilmeye çalışılmıştır. Raporun daha sonraki bölümlerinde, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu AB müzakere sürecinin Türk eğitim sektörünün yenilenmesi için sunduğu fırsatlar, AB politikaları ve stratejileri paralelinde irdelenmiştir. Raporun öneriler kısmına önemli bir girdi ise TEPAV'ın Dünya Bankası ile yürütmekte olduğu “Yüksek Öğretim ve İşgücü Piyasası” projesinden ortaya çıkan somut bulgulardan gelmiştir. Bu bölüm de; üniversite - işgücü piyasası ilişkisi incelenmeye çalışılmış ve mevcut yapıları ile Türkiye'de üniversitelerin AB Bolonya sürecine ne kadar yaklaşabilecekleri konusu irdelenmiştir.

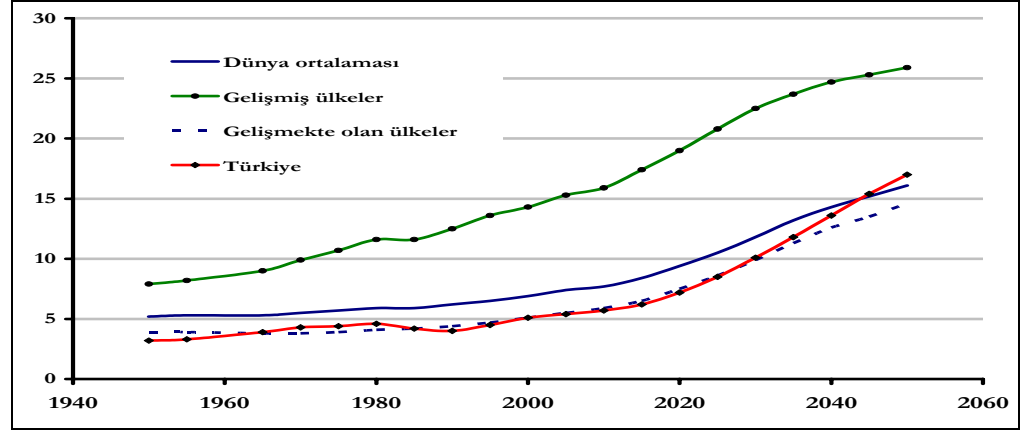
Teorik Arka Plan: Ekonomik Bir Bakış Açısı⁴

1. Türkiye, Eğitim Alanında Neden Proaktif Bir Politika Benimsemeli?

1.1. Özellikle Avrupa ve Japonya'da yaşanan nüfusun gittikçe artması, bu ülke ekonomileri için olduğu kadar dünya ekonomisi içinde bir risk alanı yaratmaktadır. Şekil-1'de gör÷ldüğu gibi 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı dünya genelinde artarken, bu oranın gelişmiş ÷lkelerde çok daha yüksek olduğu gör÷lmektedir. Gelişmiş ÷lkelerde 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranı hâlihazırda %15 civarındayken, Türkiye'de ise bu oran %5 seviyesindedir.

⁴ Politika notunun teorik arka planı TEPAV ekonomisti Esen Çağlar ve Onur Mumcu tarafından yazılan “Türkiye'nin Nüfusu Zenginlik Kaynağı Olabilir mi?” başlıklı politika notundan derlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.tepav.org.tr/tur/index.php?type=event&cid=115&title=E>

Şekil 1: 65 yaş üstü nüfus oranı

1.2. Gelişmiş ülkelerin geçmişte yaşadığı demografik değişim trendlerine bakıldığında; Türkiye'nin, bu ülkelerin 20. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı, “demografik geçiş” adı verilen fırsat eşiğinde olduğu görülmektedir. Demografik geçiş bir ülkedeki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı yapıldığında; genç (0-14) ve yaşlı (65+) nüfusun çalışabilir nüfusa (15-64) oranının – *bağımlılık oranı* - düşmesi olarak tanımlanabilir. Demografik geçişin yarattığı bu önemli fırsatın kullanılması için AB sürecinde eğitim başlığı çerçevesinde Türkiye'nin proaktif politikalar izleyerek son derece hızlı bir yakınsama sürecine girmesi gerekmektedir.

1.3. Demografik geçiş süreci gelişmiş ülkelerde geçtiğimiz yüzyılda yaşanmış ve tamamlanmıştır. Ekte yer alan Tablo 1 incelendiğinde; 1968 – 2002 yılları arasındaki bağımlılık oranlarının ortalaması alındığında bu oranın en düşük olduğu ülkelerin hemen hepsinin günümüzün gelişmiş ülkeleri olduğu görülmektedir. Türkiye sıralamada 47 ülke arasında 35. sırada bulunmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin demografik geçiş sürecini henüz bitirmemiş olduğunu söyleyebiliriz.

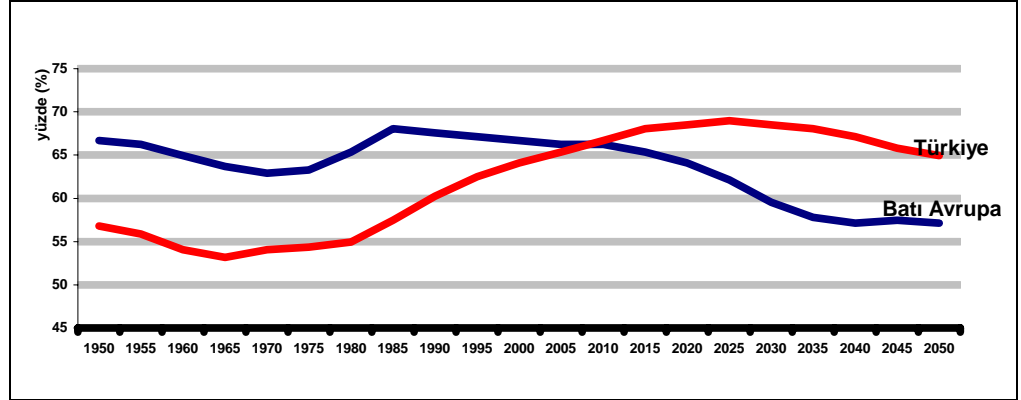
1.4. Dünya Bankası'nın 2005–2090 arası nüfus projeksiyonlarına⁵ bakıldığında, gelişmiş ülkelerinin hepsinin bağımlılık oranları Türkiye'nin üstüne çıkarken, yükselen ekonomiler arasında sadece Endonezya, Hindistan ve Brezilya'nın bağımlılık oranları Türkiye'den daha düşük bir seviyede kalmaktadır (Ekteki Tablo–2). Buradan Türkiye'nin önümüzdeki dönemde çalışabilir nüfusun toplam nüfus içindeki payı açısından altın dönemini yaşama imkânının bulunduğu ve özellikle gelişmiş olan ülkelerle kıyaslandığında ekonomik büyüme için çok daha cazip bir demografik dinamiğe sahip olacağı sonucuna varmak mümkündür.

2. AB Sürecinde Demografik Fırsat Penceresi: Türkiye ve İrlanda Karşılaştırması

2.1. Türkiye'nin AB sürecinde sahip olduğu demografik fırsat penceresi Şekil 2'de gösterilmiştir. Çalışabilir nüfusun toplam nüfusa oranı Batı Avrupa'da düşerken Türkiye'de hızla yükselmektedir. Bu oran, Türkiye ve Batı Avrupa için 2010'da eşitlenecek; mevcut projeksiyon dahilinde Türkiye'de 2025 yılına kadar artışını sürdürecektir.

⁵ Dünya Kalkınma Göstergeleri, 2005 veri seti

Şekil 2: Çalışan Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)

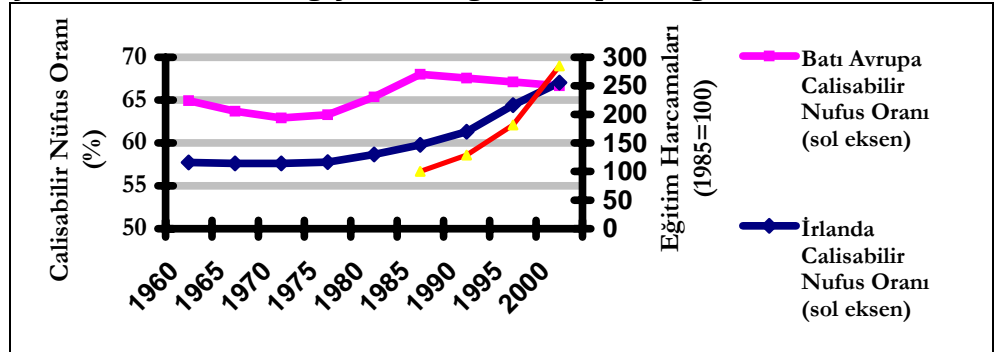

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri (2005)

2.2. AB sürecinde demografik dönüşümün yarattığı fırsatın daha iyi algılanabilmesi için İrlanda'nın 1990'lardaki demografik yapısı ve büyüme oranlarının incelenmesi yeterli olacaktır.

2.3. Şekil 3'de görüldüğü gibi, benzer dönüşüm 1990'larda İrlanda'da yaşanmıştır. Bu fırsatı son derece iyi değerlendiren İrlanda, 1985 yılında eğitim harcamalarını üç katına çıkarmıştır⁶. Batı Avrupa'nın en düşük gelirli ülkelerinden biri olan İrlanda, bu sayede 1985–2002 döneminde %6'nın üzerinde büyüme oranlarına ulaşmıştır. Böylece kişi başına milli gelir 15 yılda üç kata yakın artmıştır. Elbette, söz konusu dönem itibarıyla böyle bir performansa katkıda bulunan, yabancı yatırım artışı, İngilizce konuşan nüfus ve diğer AB ülkelerine oranla vergi avantajları gibi unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak özellikle işgücünün eğitim seviyesinin yükseltilmesi aynı zamanda belirtilen tüm diğer unsurların daha iyi kullanılmasına doğrudan katkıda bulunmuştur.

Şekil 3: İrlanda'da Değişen Demografik Yapı ve Eğitim Harcamaları

3. Demografik Fırsatı Değerlendirmek için Eğitim Sektöründe Politika İhtiyacı

3.1. Eğitim alanındaki politikalar belirlenirken, demografik yapıdaki değişikliklerin göz önünde bulundurulması zorunludur. Demografik yapıdaki değişiklikler doğal olarak eğitim sektörüne olan talebi de değiştirecektir. Demografik sürecin en başlarında en büyük ihtiyaç okul-öncesi eğitime yönelik olmaktadır. 2005 yılında TÜSİAD tarafından hazırlanan "Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim"⁷ başlıklı rapor, işgücünün eğitim süresi ve

⁶ İrlanda örneğinde altı çizilmesi gereken nokta; İrlanda'da eğitim harcamalarının arttırılması değil, eğitim harcamalarının rasyonel bir şekilde yapılarak eğitimin kalitesinin arttırılmasıdır.

⁷ Berkmen ve Gürlesel, 2005

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kùltür”

okullaşma oranları ile verimlilik artışı arasında güçlü bir bağ olduğu belirtmekte ve okul öncesi eğitimin bu verimlilik artışına en büyük katkıyı yaptığını ortaya koymaktadır. Aynı kaygılarla AB, Lizbon Stratejisi’nde okul-öncesi eğitimi öncelikli alanlardan biri olarak belirlemiştir. Dolayısıyla Türkiye önümüzdeki dönemdeki politikaları eğitim reformu temelli ve demografik trendin talep ettiği eğitim sıralamasına göre oluşturmalıdır. Bu anlamda öncelikli alanların başında AB normlarında okul öncesi eğitim için alt yapının sağlanması gelmektedir. Bu alt yapının sağlanabilmesi için Lizbon stratejisinin okul öncesi kapsamında somut hedeflerle belirlendiği gibi başta kadın olmak üzere ebeveynlerin çalışma hayatı ile ilgili düzenlemeler de aynı paralellik içinde ele alınmalıdır.

3.2. Bu girişimlere paralel olarak, özellikle az gelişmiş kırsal kesimde düşük doğum oranlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Literatürdeki birçok çalıřma⁸ aile büyüklüğünün okullaşma oranını ters yönde etkilediğini göstermektedir. Bu da gençler için düşük bağımlılık oranının, çocuk başına düşen öğretili arttıracasının bir kanıtıdır. Ayrıca, ailelerin küçülmesi kızların da okula gönderilmesini teşvik edecek dolayısıyla kadınların işgücüne katılımını arttırmaya katkıda bulunacaktır.

3.3. Öğretim kalitesinin yüksek olması ve özellikle, bilişim teknolojilerinin sunduğu fırsatlardan yararlanabilmek için, yükseköğretim kalitesinin artırılması gerekmektedir. Yükseköğretim okullaşma oranı ülkelerin büyüme oranlarına, diğer eğitim seviyelerindeki okullaşma oranlarına göre, daha fazla katkıda bulunmaktadır.⁹ Türkiye’nin önümüzdeki dönemde normal üstü büyüme rakamlarını yakalamasında kritik rol oynayacağı tahmin edilen doğrudan yabancı yatırımlar artık eskisi gibi ucuz, işgücü yoğun sektörlere değil, teknoloji yoğun ve kalifiye işgücünün olduğu sektörlere kaymaktadır. Bu çerçevede, AB’nin 1999 yılında yayınladığı Bolonya Deklarasyonu Avrupa Yükseköğretim Alanı kurulmasını ve teknolojik gelişimin eğitim süreçlerine dâhil edilmesini öngörmüştür. Bunun için teknolojik içeriği yoğun bir eğitim programının tasarlanması önümüzdeki dönemin politika gündeminde üst sıralarda yer almalıdır.

4. İşgücü Becerilerinin Dönüşümü için Esnek ve Yenilikçi Bir Eğitim Politikası

4.1. Özellikle Gümrük Birliği sonrası dönemde, Türk özel sektörünün dünya ekonomisine hızla entegre olmasıyla beraber işgücü piyasalarında hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır. İşgücü piyasasındaki dönüşüm AB müzakere süreci boyunca bir “yaratıcı yıkım” sürecine dönüşerek devam edecektir. Bu durum bir yandan sektörler arası işgücü kaymalarına neden olurken, diğer yandan orta yaş işsizliğini ortaya çıkarabilecektir¹⁰. Türkiye’de eğitim politikaları belirlenirken istihdam yapısındaki bu kırılmalıklar göz önünde bulundurularak hareket etmelidir. Bu süreçte uygulanması gereken eğitim politikaları bu önemli eğilimi hesaba katmak durumundadır. İşgücüne yeni katılan milyonlarca gence ek olarak, çok önemli sayıda orta yaşlı nüfus için de istihdam yaratılması zorunlu olacaktır. Orta yaşlılar için iş yaratabilmek ise, öncelikle bu kesimin becerilerinin yeni ekonomik yapının gereksinimleri doğrudan doğruya yenilenmesini sağlayacak bir eğitim politikası ile gerçekleştirilecektir.

4.2. Türkiye’de işgücü dışında kalanların yaş ortalaması 2000–2003 yılları için 38 olarak hesaplanmıştır.¹¹ Bu rakam işgücünde çalışanların ortalamasıyla (37) karşılaştırıldığında büyük bir benzerlik göstermektedir. Bunun bir nedeni

⁸ Hanushek (1992), Knodel and Wongsith (1991), Rosenzweig (1990)

⁹ Barro ve Lee (1993)

¹⁰ İşgücü kaymasının yaşanacağı başlıca alanlardan olan tarım ve tekstil sektörlerinde çalışan nüfusun yaş ortalamasının bakıldığında orta yaş grubunun ağırlıklı olduğu gözlemlenecektir.

¹¹ Ercan Türkan (2005)

insanların erken yaşta emekli olup, işgücü piyasasında çekilmesiyle açıklanabilirken; diğer bir neden olarak da Türkiye’deki ekonomik dönüşümün bir sonucu olarak ortaya çıkan ve yukarıda bahsedilen “orta yaş işsizliği” gösterilebilir. AB Lizbon Stratejisi’nin yaşam boyu eğitim ilkesi kapsamında; 55–64 yaş arasındaki kişilerin istihdam hedefi olarak 2010 yılı için %60 oranını belirlemiştir. Dolayısıyla, bu kesim uygun eğitim politikaları aracılığıyla becerilerinin hızla dönüştürülmesi gereken kesime bir örnek teşkil etmektedir.

4.3. Beceri dönüşümüne olan ihtiyaç özellikle tarımdan sanayi ve hizmetlere geçişin hızlanmasıyla daha da artacaktır. Bu sorun sadece Türkiye’ye özgü değildir; birçok ÷lke benzer bir ihtiyaçla karşılaşmış veya karşılaşmaktadır. Örneğin, ABD’nin 1990’lı yıllarda yaşadığı yeni ekonomi ve teknoloji ağırlıklı hızlı büyüme dönemi Amerikan toplumunda benzer sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Rekabet gücü kaybolan sektörlerde (demir-çelik, tekstil vb.) işgücüne olan talebin azalmasıyla birlikte, imalat sektöründe çalışan birçok kişi işsiz kalmıştır. Ancak federal ve yerel eğitim programlarıyla işsiz kalan kesime bilgi teknolojisi odaklı yeni beceriler kazandırılarak bu insanların tekrar iş bulmaları için yeni politikalar geliştirilmiştir. Bu tip politikalar sadece devlet eliyle de yürütölmemiştir. Bugün meslek yüksek okulu gibi faaliyet gösteren “community college”lar ya da akşam okulları yeni ekonominin ihtiyacı olan becerilere yönelik birçok program başlatmış ve programlardan yararlanmak üzere önemli sayıda orta yaşlı insan tekrar okula geri dönmüştür. Bu tip programların tasarlanması, devlet-özel sektör-yüksek öğrenim kurumları arasındaki fikir alışverişi sonucu kararlaştırılmış ve bu sayede ABD’de bu dönem daha az sancılı atlatılabilmüştir. Aynı şekilde AB, mesleki eğitim konusunda gelişme sağlamaya yönelik olarak Leonardo da Vinci programını hayata geçirmiştir. Türkiye bu programa 2004 yılından itibaren aktif olarak katılarak mesleki eğitim konusunda geliştireceği politikaları AB ile uyumlu hale getirmeye başlamıştır.

Uygulamaya Yönelik Bir Bakış Açışı: Türk Eğitim Sektöründe Politika İhtiyaçları

5. AB Merceğinden Türk Eğitim Sektörü

5.1. 2005 İlerleme Raporu’nda Türkiye’deki eğitim sisteminin mevcut durumuna ilişkin tespitler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

- i) Eğitim harcamalarında artış olmasına rağmen eğitim harcamalarının GSMH’ya oranı düşüktür.¹²
- ii) İlköğretime kaydolma oranı artmaktadır; ancak orta öğretime kayıt oranı göreceli olarak düşüktür.
- iii) İlk ve orta öğretimde kalitenin artırılması gerekmektedir.
- iv) Genel ve mesleki eğitim alanlarındaki dönüşümü sağlayacak reforma ihtiyaç vardır.¹³

5.2. Yukarıdaki tespitlerden hareketle, 2005 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporunda, Türkiye’nin eğitim ve kùltür alanlarında izlemesi gereken politika öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

¹² Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumuna eğitim harcamaları için ayrılan pay toplam bütçe içinde 1996’da % 9,8 ‘den 2005’te % 13’e yükselmiştir. Eğitim konusunu büyüme ile birlikte ele aldığımızda eğitim harcamalarının büyüklüğünün yanı sıra kişilerin eğitim süresi ve daha önemli olan eğitimin kalitesi birlikte değerlendirilmelidir.

¹³ 2005 yılı Türkiye İlerleme Raporu, s. 136-138.

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kùltür”

- i) Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri arasındaki eşgüdümü kuvvetlendirilmelidir.
- ii) Üniversitelerin daha fazla işgücü piyasasına yönelik olmasını sağlamak için YÖK'ün koordinasyon rolünün yeniden ele alınması gerekmektedir.
- iii) Socrates, Leonardo da Vinci ve Youth Programlarına katılımı destekleyen Ulusal Ajans'ın işleyişi hızlandırılmalıdır.
- iv) Kısa vadede; Kùltür 2000 (Culture 2000) programına katılım teşvik edilmelidir. Orta vadede ise; UNESCO Kùltürel Çeşitlilik Sözleşmesi çerçevesinde kùltürel çeşitliliğin korunmasına yönelik AB politikasına uyum sağlanmalıdır.
- v) Mesleki ve Teknik Eğitim Fakùltelerinin Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS)'nin uygulanması için yeniden yapılandırılmalıdır.
- vi) Kapsamlı bir “yaşam boyu öğrenme stratejisi” oluşturulmalıdır.
- vii) Eğitim sisteminin yerelleştirilmesi ve yüksek öğretim sisteminin yerel ihtiyaçlara cevap verebilmesi için yerelleştirilmelidir.

6. AB Eğitim ve Kùltür Mùktesebatı ve Türkiye'nin Yakınsaması

AB'nin genel eğitim, mesleki eğitim, yaşam boyu eğitim, yükseköğretim ve hizmet içi eğitim gibi alanlarda geliştirdiği çeşitli programlara bulunmaktadır. Bunun yanı sıra gençlik programları uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda gündeme gelen Topluluk programları ve Türkiye'nin bu alanlarda izlemesi gereken politikalar aşığıda belirtilmiştir:

6.1. Lizbon hedefleri doğrultusunda AB eğitim, mesleki eğitim ve yaşam boyu eğitim alanlarında tüm vatandaşların erişebileceği eğitim olanakları oluşturmak üzere ortaya koyduğu **Eğitim ve Öğretim 2010** perspektifine uyum sağlanmalıdır.

6.2. Üniversitelerin merkeziyetçi idari yapıları, üniversitelerin rekabet güçlerini artırmalarını engellemektedir. Bolonya süreci kapsamında 2001 yılında gerçekleştirilen Salamanca Kongresi'nde Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) kurularak üniversiteler için özerklik-sorumluluk prensibi benimsenmiştir. 2003 yılındaki Graz Kongresi'nde de aynı şekilde üniversitelerin toplumsal sorumluluğu vurgu yapılarak konun önemi pekiştirilmiştir. Üniversitelerin daha özerk bir bakış açısıyla yönetim üzerine yapılandırılmaları gerekmektedir. Yükseköğretim alanında karşılaştırmalı nitelikleri ve uyumu teşvik etmek amacıyla Bolonya Süreci ile 2010 yılına kadar kurulması düşünölen **Avrupa Yükseköğretim Alanı**'na yakınsama süreci başlatılmalıdır.

6.3. **Leonardo da Vinci**, AB'nin vatandaşları için geliştirdiği mesleki teknik eğitim alanındaki programıdır. Bu program kapsamında; mesleki teknik eğitim almış kişiler, öğrenciler, genç işçiler, eğitriciler ve yeni mezunlar üye /aday ülkeleri eğitimcilerin ve mesleki eğitim uzmanlarının eğitimine katkıda bulunmak üzere değişim programlarında yer alma imkanı bulmaktadırlar. Bu doğrultuda **CEDEFOP**, Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi (Center for the Development of Vocational Training) uygulamalı ve mesleki eğitimin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla kurulmuştur. Türkiye bu programa 2004 yılından itibaren aktif olarak katılarak mesleki eğitim konusunda geliştireceği politikaları AB ile uyumlu hale getirmeye başlamıştır. AB sürecinde Türkiye'de yaşanacak iktisadi dönüşümün yaratıcı bir yıkım süreci olacağı bilinciyle; özellikle orta yaş işsizliğinin önünü almak için mesleki eğitim teşvik edilmelidir.

6.4. **Socrates, Grundtvig, Comenius, Lingua ve Minerva**, işbirliğini artırmak ve eğitim kalitesini yükseltmek için tasarlanan diğer programlardır. Bu programlar kapsamında olan her seviyedeki okulun üye ve aday ülke okulları ile ortaklıklar kurup bu programdan yararlanması, eğitimde kalite ortaklığına

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kùltür”

gitmesi ve öğretmen ve öğrencilerimizin değişim projelerinde yer alması son derece önemlidir. Ayrıca **e-Avrupa Eylem Planı** çerçevesinde **e-Öğrenme**’yi desteklemek için programlar geliştirilmektedir. Erasmus programı öğretmen ve öğrencileri kapsayan bir değişim programıdır. Bunlara ilaveten, Erasmus Mundus adı altında yüksek lisans seviyesinde en az üç üniversitenin işbirliği ile gerçekleşen ders programları da bulunmaktadır. Üniversitelerimizin bir an önce kendi programlarına uygun üye ülke üniversiteleri ile ortaklık anlaşmaları imzalamaları teşvik edilmelidir.

6.5. Eurydice 1980 yılında Avrupa Komisyonu ve üye ülkelerin girişimiyle eğitim konusunda bilgi ağı oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Türkiye’nin, Eurydice ile Ulusal Ajans aracılığıyla yürüttüğü mevcut ilişki etkinleştirilmelidir.

6.6. Etkin Avrupa vatandaşlığı, gençler arasında dayanışma, karşılıklı anlama, gençlik faaliyetleri için destek sistemlerinin kalitesinin artırılması ve gençlik politikalarında işbirliği sağlanması amacıyla AB gençlik programları gündeme gelmiştir. 2004–2006 döneminde uygulanan **Youth in Action** gençlik programlarının bir sonraki dönemi 2007-2013’dir. Ülkemiz gençlerinin Avrupalı yaşlıları ile birlikte yürüteceği projeler, karşılıklı olarak birbirlerini tanımaları açısından son derece önemlidir.

6.7. Akdeniz, Güneydoğu ve Doğu Avrupa ve Orta Asya’daki toplumların ve ekonomilerin değişimine katkıda bulunmak amacıyla AB, **Avrupa Eğitim Vakfı**’nı (European Training Foundation-EFT) kurmuştur. Bu Vakfın amacına uygun olarak Türkiye’de insan kaynağının gelişiminde yenilikçi uygulamaların teşvik edilmesine katkıda bulunabilir.

6.8. Üçüncü ülkelerle gerçekleştirilen AB programlarından **Tempus**, programa ortak ülkelerdeki sosyal ve ekonomik reform ve kalkınma sürecine katkıda bulunmak amacıyla tasarlanmıştır. Tempus programı bu ülkelerdeki yükseköğretim sisteminin AB üyesi ülkelerin kurumlarıyla işbirliği yapılarak geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede, 2000–2006 yıllarını kapsayan Tempus III programı uygulamaya konulmuştur.

6.9. Avrupa Gençlik Paktı, 2005 yılında, gençlere iş imkânları bulmak, becerilerini geliştirmek amacıyla politikalar geliştirmek için oluşturulmuştur.

6.10. Avrupa’nın kültürel çeşitliliği dil, edebiyat, uygulamalı ve görsel sanatlar, mimari, zanaat, sinema ve yayıncılık alanlarını kapsamaktadır. Bölgesel ve ulusal çeşitliliğe dayanan bu yapı Avrupa’nın ortak mirasını teşkil etmektedir. AB, bu çeşitliliği koruma ve desteklemenin yanı sıra başkaları için erişilebilir kılmaya çalışmaktadır. AB’nin kültürel boyutu her ne kadar 1992 tarihli Maastricht Anlaşması ile anlaşmalara geçse de, bu kültürel çeşitliliğin tanınması ve korunması, 1985 yılından itibaren her yıl seçilen **Avrupa’nın Kùltür Başkenti** girişimi ile başlamıştır. Avrupa’nın Kùltür Başkenti programı, kültürel mirasın korunması ve desteklenmesi yönünde geliştirilen bir girişim olmanın yanı sıra Kùltür Başkenti seçilen şehir ve bölgenin turistik ve kültürel gelişimine katkıda bulunmaktadır.

6.11. Sinema, görsel ve işitsel alanlar, yayın, müzik ve zanaat dallarını içine alan kùltür sanayisi ekonomi için önemli bir unsurdur. AB bu sektörlerin gelişmesini **Kùltür 2000** programı ile desteklemektedir.

6.12. AB bünyesinde oluşturulan kùltür programlarının bir ayağını da medya oluşturmaktadır. Medyaya yönelik olarak **Medya Artı (Media Plus)** ve **Medya Eğitim (Media Training)** programları bulunmaktadır. Avrupa sinema endüstrisinin teşvik edilmesi amaçlayan bu programlardan; Türkiye, özellikle

Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde “Eğitim ve Kùltür”

görsel ve işitsel alanda Avrupa kamuoylarına yönelik tanıtıcı içeriği bulunan projelerle katılabildiği takdirde büyük fayda sağlayacaktır.

6.13. Dil Avrupa kùltürünün zenginliği olarak kabul edildiği için AB, vatandaşlarını kendi ana dillerinin yanı sıra iki dil öğrenmeye teşvik etmektedir. AB aynı zamanda bölgesel ve azınlık dillerinin korunmasını teşvik etmektedir. Bu çerçevede AB, **Lingua** programını oluşturmuştur.

7. Eğitim ve Kùltür Başlığına İlişkin Pozisyon Belgesine Yönelik TEPAV Önerileri

7.1. Yukarıda ana hatlarıyla ortaya konulan analizlerden açıkça gör÷lmektedir ki; Türkiye, nüfus yapısındaki değişikliklerin büyük fırsatlar sunduğu bir dönemden geçmektedir. Demografik geçişin ekonomik büyümeyi tetiklemesi için gerekli olan diğer koşullar incelendiğinde, eğitim seviyesi (nicel) ve kalitesinin (nitel) potansiyel büyüme oranını kayda değer oranda artırmakta olduğu gör÷lmektedir.

7.2. Demografik yapısının avantajlarını kullanılabilmesi için Türkiye'nin öncelikli politika alanlarından birisi de; yükseköğretim-işgücü piyasaları arasında etkin bir etkileşimin sağlanmasına yönelik olmalıdır. Türk sanayisinin ve hizmetler sektörünün hızlı dönüşüm hızına ayak uyduramayan yükseköğretim sektörü, iş dünyasının talep ettiği nitelikte insanlar yetiřtirmemektedir¹⁴. Bunun doğal bir sonucu olarak, Türk sanayisinin gelişmesinde kilit faktörlerden olan iş gücü verimliliği ve kalitesi açısından rekabetçiliği son derece kötü etkilenmektedir.

7.3. Bütün bunlar da bir kez daha gösteriyor ki; nüfus yapısındaki değişimden kaynaklanan fırsatlar ancak eşgüdüm içerisinde geliştirilen eğitim politikaları ile desteklendiği takdirde iktisadi büyümenin önünü açabilmektedir. Ancak tek başına demografik geçişin büyüme üzerindeki etkisi sınırlıdır; eğitim, teknoloji, Ar-Ge gibi verimliliği arttırıcı diğer faaliyetlerle desteklemek gerekmektedir.

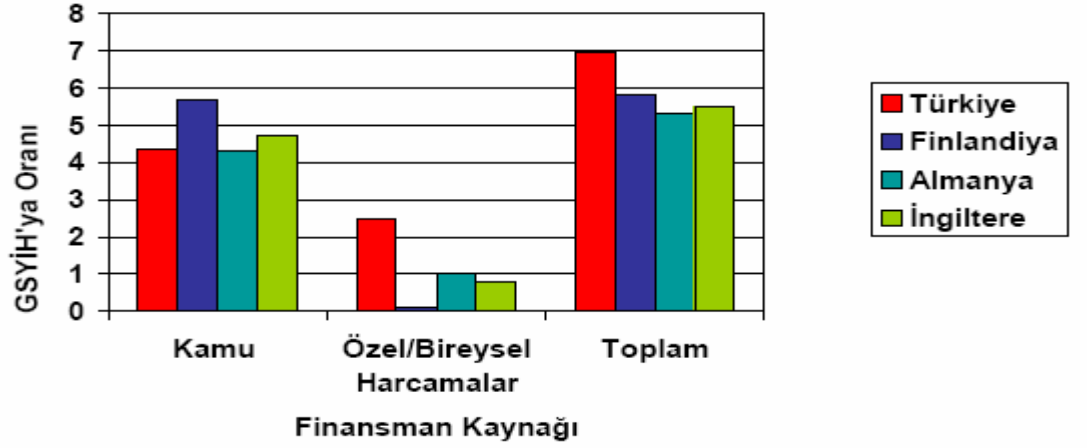
7.4. Türkiye'nin demografik dinamiklerinin iktisadi dönüşüme olumlu yansıtılabilmesi için işgücünün eğitim seviyesinin arttırılması gerekmektedir. Buna ilişkin izlenebilecek politika önerileri aşağıda sıralanmıştır;

7.4.1. Türkiye'de eğitim harcamalarının GYSİHY içindeki payı hakkında yanıltıcı bir tablo vardır. Toplam eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payının yüzde 7 düzeyinde (2002 rakamı) olduğu açıklanmaktadır. Bu oran Avrupa ve OECD ÷lkelerinin çoğundan yüksektir. Eğitim için yapılan harcamaların GSYİH içindeki oranının ortalama yüzde 5.2 olduğu OECD ÷lkeleri arasında, sadece Danimarka ve ABD 2002 yılında Türkiye'den fazla eğitim harcaması yapmıştır. Oysaki Avrupa ve OECD ÷lkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin eğitime harcadığı kamu kaynaklarının oranı daha düşük seviyededir: 2002 yılında yüzde 4.3. Bu noktadan hareketle; Türkiye önümüzdeki dönemde bireysel eğitim harcamalarının bu denli yüksek olmasına sebep olan üniversite giriş sınavı sistemini değiştirmelidir. Bu süreçte, eğitime erişimi arttırmak, eşitsizliği azaltmak ve kaliteyi yükseltmek için kamu kaynakları ve özel kaynaklar stratejik olarak kullanılmalıdır.¹⁵

¹⁴ Bu konuya ilişkin detaylı bilgi ve politika önerileri TEPAV|EPRI'nin Dünya Bankası ile ortak yürüttüğu yüksek öğretim – iş gücü dünyası araştırma projesi tamamlanınca ortaya konulacaktır. Bu aşamada, projenin ham sonuçları –ampirik çalışmalar olmaksızın- politika notunun son bölümünde “Dünya Bankası ve TEPAV'ın Ortak Yürüttüğu Yükseköğretim - İşgücü Dünyası Araştırma Projesinden Bulgular” başlığı altında verilmiştir.

¹⁵ Dünya Bankası, Türkiye – Eğitim Sektörü Çalışması, 2005.

Şekil 4. Türkiye’de Kamu – Özel Sektör Eğitim Harcamaları
Eğitim Harcamalarının GSYİH İçindeki Oranı (%)

7.4.2. AB ÷lkelerinde zorunlu eğitim süresi 9 ile 12 yıl arasında değişmektedir. Türkiye’de ise 1997 yılında çıkan 4306 Sayılı Kanun ile sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Zorunlu eğitim Türkiye’de de uzatılarak, reforme edilmesi ihtiyacı ortaya çıkacaktır.

7.4.3. Eğitim sektöründe AB ile çeşitli işbirliklerine gidebilmek için gerekli olan kalite teminatlarının yaygınlaştırılmalıdır. Yükseköğretimin uluslararası tanınmasını akreditasyon sistemi ile yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bunlara ilaveten, özerk bir Meslek Standartları Enstitüsü’nün kurulması gerekmektedir.

7.4.4. Öğretmenlerin çağdaş eğitim yöntemlerini ve içeriklerini, eğitimde teknolojik gelişmeleri takip edebilmeleri için hizmet içi eğitimlere önem verilmelidir. Buna ilaveten, öğretmenlere yönelik performans değerlendirme sistemi yaygınlaştırılmalıdır.

7.4.5. Ders programları hazırlanırken öğrencilerin etkin katılımı ile sunum ve ifade yeteneklerini geliştirecek, problem çözme ve analiz yeteneğini kazandıracak biçimde hazırlanması gerekmektedir.

7.4.6. Güneydoğu’da 2003 yılı verilerine göre kız çocuklarının %14’ü ortaöğretime devam etmektedir. Lise çağındaki her üç kızdan biri ortaöğretime devam etmezken bu oran erkekler için onda birdir. Yoksul ailelerin çocuklarının ve kız çocuklarının okullaşma ve ortaöğretime katılma oranlarının artırılmasına yönelik kamu-özel sektör işbirliğinde projeler yürütülmelidir.

7.4.7. OECD ÷lkelerinde öğrencilerin %21’i düşük veya daha düşük başarı düzeyine sahipken Türkiye’de öğrencilerin yarısından fazlası düşük veya daha düşük başarıya sahiptir. Zorunlu eğitim kapsamındaki sekiz yıl içerisinde, öğrencilerin temel dil eğitiminin yanı sıra analitik düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine öncelik verilmelidir. Buna yönelik gerekli müfredat düzenlemeleri yapılarak özellikle ilköğretimin ilk yıllarındaki ezbere dayalı sistem ve buna yönelik ders programları gözden geçirilmelidir.

7.4.8. Üniversitelerin yeterli teknolojik imkânlarla sahip olmamaları bir başka sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayi politikaları ile oldukça yakından ilişkili olan bu konu, sanayinin uluslararası rekabet gücünün artırılması için önem teşkil etmektedir. Üniversitelerin teknolojik imkânlarla ulaşmaları

inovasyon çalışmalarını artırarak bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde etkili olacaktır.

Sonuç Yerine: Riskler ve Kazanımların Konsolidasyonu

7.5. Bir yapıcı yıkım süreci yaşanacak olan AB müzakerelerinde yükselen sektörlere işgücü kaymasının bir işsizler ordusu yaratmaksızın sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için bu insanların becerilerini yeni şartlar doğrultusunda yenilenmesini sağlayacak bir eğitim politikasına ihtiyaç duyulacaktır.

7.6. AB müzakere süreci, ihtiyaç duyulan yeni eğitim politikalarına yönelmek için son derece iyi bir fırsattır. AB müzakere sürecinde, Türkiye öncelikle eğitim ve kültür başlığıyla ilgili müktesebatı bir an önce üstlenmeli ve uygulamalıdır. Türkiye eğitim politikalarında kaynak yetersizliği bahanesi arkasına sığınmaksızın etkin, verimli ve uzun erimli planlar kapsamında eğitim yatırımları yapılmalıdır.

Dünya Bankası ve TEPAV'ın Ortak Yürüttüğü Yükseköğretim - İşgücü Dünyası Araştırma Projesinden Bulgular - 1

TEPAV ve Dünya Bankası'nın ortak yürüttüğü "Türkiye'de Yükseköğretim ve İşgücü Sektörü" araştırma projesi yükseköğretim ile iş dünyasının ilişkisine değinmektedir. Ampirik analizlerin yanı sıra iş adamları ve üniversitelerle anket ve mülakat çalışmaları yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmektedir. Proje sırasında yaptığımız görüşmelerde ortaya koyulan eksiklik ve öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1.Yapılan mülakatlarda; iş dünyası ile yükseköğretim kurumları arasında sağlıklı bir işbirliği ve iletişim olmadığı gözlemlenmiştir. Yükseköğretim kurumları kendilerini iş dünyasının ihtiyaçlarını karşılamakta yükümlü görmemektedirler. Yerel üniversitelerin ODTÜ, İTÜ gibi büyük ve köklü araştırma üniversitelerini örnek almaları yükseköğretim sisteminde tüm üniversitelerin tek tip bir gömlek giyme yolunda olduğunu göstermektedir. Oysaki bölge sanayisinin gelişmesi için yerel üniversitelerin bölgedeki iş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikleri kazandırmaya yönelik eğitim vermesi, bu ihtiyacı göz önüne alarak bölüm açmaları ve Meslek Yüksek Okulu (MYO) kurmaları gerekmektedir. Bu çerçevede; Muğla Üniversitesi bünyesinde kurulan Yatağan Mermer MYO, Erzurum Üniversitesi bünyesinde Dedeman Otelcilik ve Turizm MYO ve Pamukkale Üniversitesi bünyesinde kurulan tekstil MYO'ları bölge iş dünyasının ihtiyaçlarını gözeten başarılı örnekler olarak ön plana çıkmaktadır.

2.Yükseköğretim kurumlarının, uygulamalı alanlardaki eksiklikleri iş dünyasının personel istihdam ederken karşılaştıkları sorunların başında gelmektedir. Özellikle üretim bandında çalışan vasıflı işçi ve mühendis bulmakta zorlanan özel sektör, bu eksikliğin temel sebebi olarak; meslek yüksek okullarında, teknik liselerde ve üniversitelerin mühendislik fakültelerinde pratiğe yönelik eğitim yetersizliği araştırmalarımıza yansımıştır. Yükseköğretim kurumlarının teorik ağırlıklı eğitim müfredatı öğrencileri pratik yönden iş hayatına yeterince hazırlamamaktadır. Bunun sonucunda yeni mezunların tecrübe kazanmalarının iş dünyasına zaman ve uygulamalı eğitim ve finansal olarak ek maliyet getirmesi söz konusu olmaktadır. İş dünyası, en azından mühendislik gibi özel sektörle direkt ilişkili ve uygulamanın büyük önem arz ettiği bazı alanlardaki staj sisteminin etkinliğinin artırılmasına yönelik

**Dünya Bankası ve TEPAV’ın Ortak Yürüttüğü Yükseköğretim - İşgücü Dünyası
Araştırma Projesinden Bulgular - 1**

TEPAV ve Dünya Bankası’nın ortak yürüttüğü “Türkiye’de Yükseköğretim ve İşgücü Sektörü” araştırma projesi yükseköğretim ile iş dünyasının ilişkisine değinmektedir. Ampirik analizlerin yanı sıra iş adamları ve üniversitelerle anket ve mülakat çalışmaları yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmektedir. Proje sırasında yaptığımız görüşmelerde ortaya koyulan eksiklik ve öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Yapılan mülakatlarda; iş dünyası ile yükseköğretim kurumları arasında sağlıklı bir işbirliği ve iletişim olmadığı gözlemlenmiştir. Yükseköğretim kurumları kendilerini iş dünyasının ihtiyaçlarını karşılamakta yükümlü görmemektedirler. Yerel üniversitelerin ODTÜ, İTÜ gibi büyük ve köklü araştırma üniversitelerini örnek almaları yükseköğretim sisteminde tüm üniversitelerin tek tip bir gömlek giyme yolunda olduğunu göstermektedir. Oysaki bölge sanayisinin gelişmesi için yerel üniversitelerin bölgedeki iş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikleri kazandırmaya yönelik eğitim vermesi, bu ihtiyacı göz önüne alarak bölüm açmaları ve Meslek Yüksek Okulu (MYO) kurmaları gerekmektedir. Bu çerçevede; Muğla Üniversitesi bünyesinde kurulan Yatağan Mermer MYO, Erzurum Üniversitesi bünyesinde Dedeman Otelcilik ve Turizm MYO ve Pamukkale Üniversitesi bünyesinde kurulan tekstil MYO’ları bölge iş dünyasının ihtiyaçlarını gözeterek başarılı örnekler olarak ön plana çıkmaktadır.
2. Yükseköğretim kurumlarının, uygulamalı alanlardaki eksiklikleri iş dünyasının personel istihdam ederken karşılaştıkları sorunların başında gelmektedir. Özellikle üretim bandında çalışan vasıflı işçi ve mühendis bulmakta zorlanan özel sektör, bu eksikliğin temel sebebi olarak; meslek yüksek okullarında, teknik liselerde ve üniversitelerin mühendislik fakùltelerinde pratiğe yönelik eğitim yetersizliği araştırmalarımıza yansımıştır. Yükseköğretim kurumlarının teorik ağırlıklı eğitim müfredatı öğrencileri pratik yönden iş hayatına yeterince hazırlamamaktadır. Bunun sonucunda yeni mezunların tecrübe kazanmalarının iş dünyasına zaman ve uygulamalı eğitim ve finansal olarak ek maliyet getirmesi söz konusu olmaktadır. İş dünyası, en azından mühendislik gibi özel sektörle direkt ilişkili ve uygulamanın büyük önem arz ettiği bazı alanlardaki staj sisteminin etkinliğinin artırılmasına yönelik üniversitelerle işbirliğine gidilmesini dile getirmektedirler. Bu noktada, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversite’sinde uygulanan uzun dönemli “ortak öğretim” sistemi uygulanması gibi mekanizmaların geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını son derece faydalı olacaktır. Pratik eksikliğinin bir diğer yönü de Meslek Yüksek Okullarındaki teçhizat ve öğretim görevlilerinin istenilen düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. Teçhizat eksikliklerinin her ne kadar ayrılan bütçenin artırılması ile giderilmesi mümkün olsa da öğretim görevlilerinin kalitesinin artırılması daha uzun erimli bir çalışma gerektirmektedir.

**Dünya Bankası ve TEPAV’ın Ortak Yürüttüğü Yükseköğretim – İşgücü
Dünyası Araştırma Projesinden Bulgular - 2**

3. Üniversiteler, özel sektör kadar hızlı bir şekilde teknolojik değişime ayak uydurmamaktadır. Örneğin, otomotiv ve otomotiv yan sanayi Türk ekonomisinde son derece önemli bir yer tutmasına rağmen, bu sektörün geleceği olan mekatronik alanı son derece kısıtlı sayıda üniversite tarafından çalışılmaktadır. Mekatronik bölümü sadece Sabancı Üniversitesi’nde kurulmuştur.
4. Özel sektör açısından, üniversitenin akademik kapasitesinden yararlanmak için izlediği yol döner sermayeden geçmektedir ki; hem çok masraflıdır, hem de bürokratik prosedürü zaman almaktadır. Akademisyenler açısından ele alındığında ise iş dünyasından gelecek bir proje için ayırdıkları zaman ve emek karşılığındaki kazanımları yine döner sermaye etkisinden dolayı tatmin edici düzeyde değildir. Akademisyenlerin firmalarla işbirliğinin önünde engel teşkil eden döner sermaye kurallarının gevşetilmesi gerekmektedir. Bu noktada hem akademisyenin özel sektörle çalışmasını teşvik edecek, hem de iş dünyasının üniversitelere yönelimi güçlendirecek bir düzenek oluşturulması için diğer ülkelerin iyi örneklerinden faydalanılabilir.
5. Proje kapsamında yapılan görüşmelerde; yükseköğretim kurumlarının iş dünyasının ihtiyaçlarına yönelik eğitim vermediği ortaya çıkmaktadır. Yükseköğretim kurumlarından mezun olan çalışanlar firmalara belirli bir katma değer sağlıyorlarsa, bu getirinin maaşlarına yansıtılması söz konusudur. Ülkemizde bu alanda son birkaç senede yapılan çalışmalar, alınan eğitimin kişilere iş hayatında sağladığı maddi getirinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak TEPAV’ın araştırma sonuçları, bu çıkarımın üniversiteler arasında büyük farklar olmasından dolayı yanıltıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de çok iyi olarak kabul gören bir üniversiteden mezun olan bir kişi, lise mezunun 5–6 katı kadar ücret almasına rağmen, diğer bir Anadolu üniversitelerinden üniversiteden mezun olan kişinin kazancı lise mezunundan çok farklı olmayabilmektedir. Dolayısıyla, üniversitelerin eğitim kalitesindeki uçurumlar, mezunlarının iş piyasasında kazandıkları ücretlere de fazlasıyla yansımaktadır.
6. Projenin ilk etapta ortaya çıkan ham bilgileri; MYO mezunları ile düz lise veya meslek / teknik lise mezunlarının kazandığı ücretler arasında çok az bir farklılaşma olduğunu; hatta bazı illerde hiç bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Yapılan araştırmada MYO mezunlarına ödenen ücret farkının yüksek çıktığı nadir illerde bile firmaların MYO mezunlarının kalitesinden hiç memnun olmadıkları belirtilmektedir. Sanayi ve servis sektöründe “ara eleman” pozisyonundaki işçi ile mühendis haricindeki pozisyonlarda görev yapan bu kişiler sanayi sektöründeki işgücünün temelini oluşturmaktadırlar.

Ekler

Tablo 1. Bağımlılık Oranı – Büyüme İlişkisi

Sıra	Ülke	Ortalama bağımlılık (%) Oranı ¹ (68-02)	GSYİH büyüme (2002/1968)	Sıra	Ülke	Ortalama bağımlılık (%) oranı (68-02)	GSYİH büyüme (2002/1968)
1	Japonya	46	2.66	25	Çin	61	11.40
2	Lüksemburg	48	3.13	26	Arjantin	61	1.10
3	Singapur	49	6.19	27	Barbados	63	1.73
4	Hong Kong	49	5.06	28	Şili	63	2.34
5	Finlandiya	49	2.54	29	İrlanda	64	4.15
6	İsviçre	49	1.43	30	Trinidad	66	2.09
7	Kanada	50	1.97	31	İsrail	67	2.16
8	İtalya	50	2.20	32	Brezilya	68	2.20
9	Hollanda	50	2.00	33	Tayland	69	4.46
10	Danimarka	52	1.81	34	Türkiye	69	1.82
11	Malta	52	6.33	35	Endonezya	71	3.95
12	Belçika	53	2.25	36	Hindistan	71	2.47
13	Yunanistan	53	2.23	37	Kosta Rika	74	1.77
14	Avustralya	53	1.85	38	Malezya	74	3.70
15	ABD	54	1.90	39	Panama	75	1.59
16	İspanya	54	2.38	40	Kolombiya	75	1.79
17	Portekiz	55	2.94	41	Mısır	76	2.83
18	Fransa	55	2.09	42	Venezüela	76	0.70
19	İsveç	55	1.87	43	Peru	78	1.05
20	İngiltere	55	2.01	44	Filipinler	79	1.43
21	G. Kore	56	7.41	45	Jamaika	82	1.07
22	Norveç	57	2.75	46	Paraguay	87	1.66
23	Yeni Zelanda	57	1.55	47	Pakistan	88	2.09
24	İzlanda	59	2.50	-	-	-	-

Tablo. 2 – Ülkelere Göre Ortalama Bağımlılık Oranları Projeksiyonu

Sıra	Ülke	ortalama bağımlılık (%) oranı (2000-90)	Sıra	Ülke	ortalama bağımlılık (%) oranı (2000-90)
1	Hindistan	54.4	20	Avustralya	65.6
2	Endonezya	54.8	21	Gürcistan	65.9
3	Brezilya	55.9	22	Portekiz	66.2
4	Türkiye	56	23	Danimarka	66.7
5	Kuveyt	56.7	24	Lüksemburg	66.7
6	Çin	57.1	25	Hollanda	67.1
7	Tayland	57.3	26	İngiltere	67.3
8	Meksika	57.8	27	Kanada	67.4
9	Malezya	58	28	Fransa	67.8
10	Arjantin	60.1	29	Finlandiya	68.7
11	Şili	60.2	30	Belçika	69
12	G. Kore	62	31	İspanya	69.8
13	İrlanda	62.8	32	Yunanistan	70.4
14	ABD	63.8	33	İsviçre	70.8
15	Yeni Zelanda	63.8	34	Almanya	70.9
16	Singapur	64.7	35	Avusturya	71
17	Macaristan	65.1	36	İtalya	72.9
18	Malta	65.2	37	Japonya	75
19	İzlanda	65.2			

¹ Genç (0-14) ve yaşlı (65+) nüfusun çalışabilir nüfusa (15-64) oranının – *bağımlılık oranı* -

Tablo 3. Dünyada ve Türkiye İşgücüne Katılım Oranları

	Toplam			Erkek			Kadın		
	<i>Orta öğretime kadar</i>	<i>Orta öğretim</i>	<i>Yüksek öğretim</i>	<i>Orta öğretime kadar</i>	<i>Orta öğretim</i>	<i>Yüksek öğretim</i>	<i>Orta öğretime kadar</i>	<i>Orta öğretim</i>	<i>Yüksek öğretim</i>
AB-15	64.2	80.2	88.3	78.6	86.4	91.4	51.6	73.5	84.8
AB-19	62.7	79.3	88.2	76.7	85.7	91.4	50.5	72.5	84.8
OECD ortalama	63	78.1	85.2	82.1	86.9	92	45.5	69.2	78.1
Türkiye	53.8	66.4	80.4	81.8	86.4	86.3	24.3	30.7	69.9
ABD	64.1	78	85.1	76.1	84.6	90.5	50.5	71.9	80
Almanya	61.2	77.7	87.5	77.6	83.9	90.4	50.7	71.5	83.2
Avustralya	65.6	82.3	85.8	78.6	89.8	91.7	56.3	70.2	80.5
Avusturya	59.7	78	86.7	72.4	84.7	88.7	52.4	70.6	84
Belçika	54.8	78	86.7	68.5	86.5	90.5	40.9	69.1	83
Çek Cumh.	54.8	80.2	88.2	66.4	88	93.9	49.4	72	80.9
Danimarka	65.4	83.6	89.4	76.3	87.4	91.7	55.6	79.2	87.2
Finlandiya	65.3	80.3	89	67.7	82.7	91.2	62.6	77.6	87.2
Fransa	67.1	82.1	87.2	76.7	87.1	91.5	58.8	76.4	83.4
G. Kore	68	71.9	78.7	82.6	89.3	92.6	58.8	53.7	57.6
İngiltere	58	82.8	90.1	67.6	88.2	92.6	49.7	76.6	87.1
İrlanda	60.4	77.9	88.3	78	91.9	93.7	40.1	65.5	83.1
İspanya	63.7	79.9	88.4	83.7	90.5	92.1	44	69	84.5
İsveç	71.9	85.7	89.3	77.8	88.2	90.4	64.6	83.2	88.2
İsviçre	70.5	82.8	92.3	83.7	91.5	95.7	62.1	75.6	85.7
Japonya	71.3	77.8	82.3	86.1	94.2	96.2	56	63.1	67
Lüksemburg	63.2	73.6	86.1	78	86	91.9	50.4	60.8	78.4
Macaristan	41.8	75	83.9	50.3	81.9	88.3	36	67.5	80.1
Norveç	66.6	82.5	91.1	74.8	86.3	93.8	58.4	78.3	88.6
Polonya	51.6	75	88.5	62.1	81.6	91.1	42.9	68	86.4
Portekiz	76.6	85.9	91.8	86.3	87.3	93.6	66.9	84.5	90.6
Slovakya	51.8	82.4	90.4	64.3	88.8	94	44.7	75.5	87
Yunanistan	61.8	73.7	86.6	82.4	89.3	89.6	43.7	58.7	83.2

Kaynakça

1. Joseph A. Schumpeter "Creative Destruction". From Capitalism, Socialism and Democracy, 1975
2. Türkiye’de İşgücünün Yapı ve Nitelikleri, Ercan Türkan, 2005
3. TUSİAD Yayınları, Doğru Başlangıç: Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim, 2005
4. Esen Çağlar ve Onur Mumcu, “Türkiye’nin Nüfusu Zenginlik Kaynağı Olabilir mi?”, 2005
5. Avrupa Komisyonu 2005 yılı Türkiye İlerleme Raporu
6. Avrupa Komisyonu, Türkiye için 2005 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi
7. Türkiye — Eğitim Sektörü Çalışması, Okul Öncesi Eğitimden Orta Öğretime Etkili, Adil ve Verimli bir Eğitim Sisteminin Sürdürülebilir Yolları, 2005
8. Knodel and Wongsith, “Family Size and Children's Education in Thailand: Evidence from a National Sample”, 1991
9. Hanushek, “Self-Financing Educational Investments: The Quality Imperative in Developing Countries”, 1992
10. Barro, Robert J. & Lee, Jong, “International Comparisons of Educational Attainment”, 1993